



บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ดำเนินควบคู่มา กับสังคมมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิชาการ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ ทั้งนี้โดยมีกระบวนการทางการศึกษาเป็นตัวกลางเชื่อมโยง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประชาชน ดังนั้น การศึกษาในปัจจุบัน และอนาคต จึงเป็นกระบวนการมวลชน (Mass Movement) ที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้หาความรู้ ประสบการณ์และทักษะ เพื่อสนองความต้องการของบุคคลและสังคมไปพร้อม ๆ กัน ("พล", 2523)

สำหรับประชาชนทั่วไปนั้น ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่เพียงพอ ต่อการดำเนินชีวิต จำเป็นต้องได้รับการศึกษาเพิ่มเติมไม่วิธีใดก็วิธีหนึ่ง เพื่อให้สามารถปรับตัวได้ทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป การเข้ารับบริการจากห้องสมุดก็เป็นวิธีการหนึ่งที่จะเพิ่มพูน ความรู้ของตนเอง ซึ่งห้องสมุดที่ใกล้ชิดถึงประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศก็คือ ห้องสมุดประชาชน ในสังกัดของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ (สารทิ ภูมิประเทศ, 2531) กิติเกษม ใจชื่น (2532) กล่าวว่า โลกของเราทุกวันนี้เป็นโลกยุคข่าวสารข้อมูล สังคมในปัจจุบัน ต้องพึ่งพาข่าวสารข้อมูลนำหน้าสิ่งอื่น ๆ ประกอบการตัดสินใจว่าจะคิด จะทำอะไร เพราะช่วยให้ การตัดสินใจวางแผนงานไม่ค่อยผิดพลาด สภาวะสังคมปัจจุบันและอนาคต นับวันจะมีการ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วขึ้นเรื่อย ๆ ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นกัน ห้องสมุดประชาชน ในฐานะที่เป็นตัวกลางในการรวบรวม และให้บริการข่าวสารข้อมูลแก่ประชาชน จะต้องตั้งรับการเปลี่ยนแปลงสภาพที่เกิดขึ้นให้ทันต่อ ความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของประชาชนผู้ใช้ให้มากที่สุด

ห้องสมุดประชาชนจังหวัด เป็นแหล่งบริการความรู้และข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ สำหรับประชาชนจัดตั้งขึ้นในเขตอำเภอเมืองของจังหวัดต่าง ๆ 72 จังหวัด ยกเว้นกรุงเทพมหานคร อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2532) แบ่งระบบการทำงานออกเป็น 5 ด้านดังนี้ (เรณู เปี้ยชื่อ, 2532)

1. อาคารสถานที่ห้องสมุดประชาชนจังหวัด
2. โครงสร้างการบริหารงานและบทบาทหน้าที่ห้องสมุดประชาชนจังหวัด
3. การบริการและกิจกรรมห้องสมุดประชาชนจังหวัด
4. วัสดุอุปกรณ์และครุภัณฑ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัด
5. การประเมินผลห้องสมุดประชาชนจังหวัด

การดำเนินงานห้องสมุดประชาชนจังหวัด มีมาเป็นเวลากว่า 72 ปีแล้ว กล่าวได้ว่ายังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร (เจริญผล สุวรรณโชติ, 2531) นอกจากนี้ยังมีปัญหาอุปสรรคด้านการขาดบุคลากรและงบประมาณในการดำเนินงาน เป็นผลให้ขาดหนังสือ สิ่งพิมพ์และครุภัณฑ์ต่าง ๆ สำหรับให้บริการแก่ประชาชน นอกจากนี้การให้บริการก็ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนทั่วไป (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2532)

ปัจจุบันนี้สภาพแวดล้อมทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การคมนาคมและการสื่อสาร ของประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2529) และรัฐบาลไทยเองก็มีนโยบายที่จะพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Countries) ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (บรรจง ชูสกุลชาติ, 2532)

จากการที่สภาพแวดล้อมปัจจุบันและอนาคตนับวันจะมีการเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น การดำเนินชีวิตของประชาชนในปัจจุบันและอนาคตจึงต้องอาศัยข่าวสารข้อมูลที่ทันต่อเหตุการณ์ อันเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตให้อยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม ห้องสมุดประชาชนจังหวัดจึงควรพัฒนาให้สอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เปลี่ยนไปและตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการ เพื่อให้ห้องสมุดประชาชนจังหวัดดำเนินงาน

อย่างมีคุณภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ที่จะให้บริการข่าวสารข้อมูลและความรู้ต่าง ๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของประเทศและของโลก

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวโน้มการจัดห้องสมุดประชาชนจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ปีพุทธศักราช 2543 โดยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจวางแผนปรับปรุงการจัดห้องสมุดประชาชนจังหวัดในอนาคตให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากข้อมูลในอนาคตนั้น จุมพล พูลภัทรชีวิน (2525) กล่าวว่า หากได้มาด้วยวิธีการอันเป็นระบบระเบียบจะช่วยให้ทราบข้อมูลอันน่าเชื่อถือ เพื่อนำมาวางแผนป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์อันไม่พึงปรารถนาและสามารถปรับเปลี่ยนสภาพที่เป็นอยู่ไปสู่อนาคตที่คาดหวัง อีกทั้งสามารถใช้ข้อมูลที่ได้รับเป็นแนวทางสร้างสรรค์อนาคตที่ดียิ่งขึ้น เพราะการกระทำอย่างมีจุดมุ่งหมายในปัจจุบัน มีอิทธิพลต่ออนาคตที่พึงประสงค์ นั่นคือ เราสามารถควบคุมอนาคตของเราตั้งแต่ปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวโน้มการจัดห้องสมุดประชาชนจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ปีพุทธศักราช 2543 ในด้านอาคารสถานที่ โครงสร้างการบริหารงาน วัตถุประสงค์ บทบาทและหน้าที่ การบริการและกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์และครุภัณฑ์ และการประเมินผลห้องสมุดประชาชนจังหวัด

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ทำการวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มการจัดห้องสมุดประชาชนจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ปีพุทธศักราช 2543
2. ห้องสมุดประชาชนจังหวัด ในความหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ห้องสมุดประชาชนจังหวัด ใน 72 จังหวัด ที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ

3. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากเป็นการศึกษาแนวโน้มการจัดห้องสมุดประชาชนจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้น การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจึงเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจากผู้ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีโอกาสที่จะมีอำนาจหน้าที่ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการทำงานห้องสมุดประชาชนจังหวัด กระทรวงศึกษาธิการโดยตรง

4. การสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) จำนวน 3 รอบ

5. กรอบการศึกษาแนวโน้มการจัดห้องสมุดประชาชนจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ปีพุทธศักราช 2543 กำหนดขึ้นจากองค์ประกอบที่สำคัญของระบบการทำงานห้องสมุดประชาชนจังหวัด ซึ่งมี 5 ด้าน ประมวลกับปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนจังหวัด ดังนี้

- 5.1 อาคารสถานที่ห้องสมุดประชาชนจังหวัด
- 5.2 โครงสร้างการบริหารงาน วัตถุประสงค์ และบทบาทหน้าที่ห้องสมุด-ประชาชนจังหวัด
- 5.3 การบริการและกิจกรรมห้องสมุดประชาชนจังหวัด
- 5.4 วัสดุ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัด
- 5.5 การประเมินผลห้องสมุดประชาชนจังหวัด

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การคาดการณ์แนวโน้มการจัดห้องสมุดประชาชนจังหวัด ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ห้องสมุดประชาชนจังหวัด เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมและความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนจังหวัด

2. วัน เวลา ในการตอบคำถามที่แตกต่างกันในแต่ละรอบ ไม่มีผลต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกันหรือไม่แตกต่างกัน ในการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญในกลุ่ม

3. การคาดการณ์แนวโน้มการจัดห้องสมุดประชาชนจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ปีพุทธศักราช 2543 คือ ข้อความที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50 และ ค่าความแตกต่างระหว่างฐานนิยมและมัธยฐานไม่เกิน 1

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

แนวโน้ม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต เกี่ยวกับการจัดห้องสมุดประชาชนจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ตามการคาดการณ์ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ภายใต้โครงสร้างของระบบการทำงานของ ห้องสมุดประชาชนจังหวัด ซึ่งมี 5 ด้าน คือ อาคารสถานที่ โครงสร้างการบริหารงาน วัตถุประสงค์และบทบาทหน้าที่ การบริการและกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์และครุภัณฑ์ และการประเมินผล

ห้องสมุดประชาชนจังหวัด หมายถึง สถานที่ที่เปิดให้บริการข่าวสารข้อมูลแก่ประชาชนทุกคนในสังคม โดยตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง ของทุกจังหวัดในประเทศไทย ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทราบแนวโน้มการจัดห้องสมุดประชาชนจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ปีพุทธศักราช 2543
2. เป็นแนวทางในการตัดสินใจ วางแผน ปรับปรุงการจัดห้องสมุดประชาชนจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย